Journal : *International Journal Of Tourism And Destination Studies*
ISSN : *2822-6089*
Article ID : *74313*
Article Type : *Derleme Makalesi-Review Article*
Corresponding Author : *Hatice TÜFEK*
Year : *2024*
Volume : *III*
Issue : *I*
Page : *46-66*
Arrival Date : *21.12.2023*
Revision Date : *08.01.2024*
Acceptance Date : *18.01.2024*
Published Date : *30.03.2024*
How to Cite This Article : *Tüfek, H. & Çalhan, H. (2024). Konaklama Sektöründe Uluslararası Yeşil Sertifikalar: Türkiye ve Yunanistan Karşılaştırması. International Journal Of Tourism And Destination Studies (IJOTADS), 3(1), 46-66. DOI: 10.5281/zenodo.10527461*

IJOTADS is Licensed Under A Creative Commons Attribution- Non-Commercial 4.0 International License.

KONAKLAMA SEKTÖRÜNDE ULUSLARARASI YEŞİL SERTİFİKALAR: TÜRKİYE VE YUNANİSTAN KARŞILAŞTIRMASI

INTERNATIONAL GREEN CERTIFICATE PROGRAMS IN ACCOMMODATION SECTOR: A COMPARISON BETWEEN TÜRKİYE AND GREECE

Hatice TÜFEK
Yüksek Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, tfkhtc@gmail.com, Kayseri/TÜRKİYE. ORCID ID: 0000-0002-7502-5013

Harun ÇALHAN
Doçent Doktor, Erciyes Üniversitesi, Turizm Fakültesi, hcalhan@erciyes.edu.tr, Kayseri/TÜRKİYE. ORCID ID: 0000-0001-7256-2411

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı uluslararası düzeyde en çok tercih edilen yeşil sertifika programlarını belirlemek ve Türkiye ile Yunanistan'daki otellerin bu sertifika programlarına üyelik durumlarını incelemektir. Ayrıca, Türkiye ve Yunanistan'daki sertifika sahibi otellerin faaliyette bulundukları lokasyona göre dağılımının incelenmesi bu çalışmanın diğer amacını oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında yeşil sertifika programlarının belirlenmesinde mevcut literatür ve konu ile ilgili online uluslararası gazete ve seyahat dergilerinde yer alan yazı ve haberlerden yararlanılmıştır. Araştırma çerçevesinde toplam 15 adet yeşil sertifika programı belirlenmiştir. Bunların içerisinden sadece sekizinde Türkiye ve/veya Yunanistan'a ait veri bulunduğu anlaşılmıştır. Araştırmada incelenen sekiz adet yeşil sertifika programı; Green Key, Travelife, EarthCheck, Green Globe, GSTC, Bio Hotels, LEED ve TripAdvisor Green Leaders'dan oluşmaktadır. İlgili sertifika programlarının resmî web siteleri üzerinde yapılan inceleme sonucunda Yunanistan'ın Green Key, Travelife, EarthCheck, Bio Hotels ve TripAdvisor GreenLeaders sertifika programları kapsamında Türkiye'den daha fazla sertifikaya sahip otelleri olduğu görülmüştür. Diğer taraftan, Türkiye'nin Green Globe, GSTC ve LEED sertifika programları bağlamında Yunanistan'dan daha fazla sertifikalı otelleri olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Sertifika, Sürdürülebilirlik, Otel, Türkiye, Yunanistan.

Jel Kodu: L80, L83, L89.

ABSTRACT

The main purpose of this study is to determine most preferred green certificate programs that are internationally accepted and examine the basic features of these programs. Another aim of the study is to determine the number of certificated hotels in Türkiye and Greece and distribution of hotels according to the operating cities. Within the scope of the research, literature and news/articles at online international newspapers and travel magazines were used to determine green certificate programs. In this context, green certificate programs at the international level are determined respectively; Green Key, Travelife, EarthCheck, Green Globe, GSTC, Bio Hotels, LEED and TripAdvisor Green Leaders. As a result of the review on the official websites, it was seen that Greece has more certified hotels than Türkiye according to Green Key, Travelife, EarthCheck, Bio Hotels, TripAdvisor GreenLeaders certification programs. On the other hand, it has been

understood that Türkiye has more certified hotels than Greece in the context of Green Globe, GSTC and LEED certification programs.

Keywords: Green Certificate, Sustainability, Hotel, Türkiye, Greece.

Jel Code: L80, L83, L89.

1. GİRİŞ

Dünyada doğal çevreyi korumak, biyolojik çeşitliliğin sürekliliğini sağlamak ve doğaya verilebilecek olası zararları en aza indirmek için sürdürülebilirliğe yönelik birçok çalışma yapılmaktadır. Turizm, ülkelerde ekonomik kalkınmayı destekleyen, istihdam yaratan, gelir sağlayan ve destinasyonlarda refah düzeyini arttıran dünyanın en büyük endüstrilerinden biridir (Cembruch-Nowakowski, 2020). Turizm, yapısı gereği doğa ile iç içe olan bir hizmet sektörüdür (Deale & Schoffstall, 2015). Turizm, doğal, kültürel ve yapısal çevreden doğrudan yararlanan ve doğal çevredeki olumlu ve olumsuz değişimlerden hemen etkilenebilen duyarlı bir sektördür. Turizm bir taraftan çevrenin korunmasına ve sürdürülebilirliğine katkı sağlarken diğer taraftan çevreye zarar verme potansiyeline de sahiptir (Mensah, 2006). Turizmin çevreye verebileceği olası zararlar, yüksek su kaynakları tüketimi, yüksek enerji tüketimi, karbondioksit emisyonları ve atık üretimidir (Cembruch-Nowakowski, 2020). Turizm, doğal ve kültürel kaynaklara bağlı olduğu için diğer sektörlere göre çevreyi daha çok önemsemektedir. Turistler açısından gidilecek destinasyonun doğal çevresinin çekiciliği, bölgedeki eko-turizm seçeneklerinin varlığı, konaklama işletmelerinin yeşil uygulama ve sertifikaları gibi faktörler turistlerin tercih kararını doğrudan etkilemektedir (Turhan, 2010). Konaklama işletmelerinin hizmet üretimi sırasında doğal çevreyi dikkatsiz kullanımı çevrenin bozulmasına yol açabilmektedir. Bu bozulma, turizmde kullanılan doğal kaynakların miktar ve kalitesini olumsuz yönde etkilemekte, hizmette kalite aşınmasına ve buna bağlı olarak da misafir memnuniyetsizliği yaratabilmektedir (Kahraman & Türkay, 2014).

Dünyada ülkelerin sahip olduğu turizm potansiyeli kültürel, doğal ve tarihi zenginlikler üzerinden değerlendirilmektedir. Turizmin gelişmesiyle birlikte çeşitli bölgelerde kültürel ve doğal güzellikler korunmaya alınmakta, tarihi ve sosyal zenginlikler ön plana çıkarılmaktadır. Turizm ulaştırma, iş olanakları, altyapı ve enerji üzerindeki etkisiyle küresel ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır (Lenzen ve ark., 2018). Turizmin gelişmesi doğal kaynakların varlığına ve çevresel dokunun cazibesine bağlı olduğundan bu kaynakların korunması turizmin sürdürülebilirliği açısından birincil önem teşkil etmektedir. Her yıl milyonlarca kişi turistik faaliyetlerde bulunmakta ve bu faaliyetler sonucunda gidilen destinasyonda doğrudan veya dolaylı bir şekilde doğal çevreye zarar verilebilmektedir. Doğal çevrenin tahrip olması, su kaynaklarının azalması, kirliliğin artması ile iklim değişikliği ve küresel ısınma yaşanmaktadır. Turizmin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini sınırlandıran ekoloji yanlısı faaliyetlerin yoğunlaştırılmasına ihtiyaç vardır (Wang, 2012). Bu ihtiyacın karşılamasında yardımcı olacak yaklaşımlardan biri sürdürülebilirlik uygulamalarıdır. Konaklama işletmelerinde sürdürülebilir ekolojik faaliyetler, eko-otel konseptleri ve yeşil sertifikalar bu açıdan büyük önem arz etmektedir (Cembruch-Nowakowski, 2020).

Günümüzde turistlerin geri bildirimleri, gidilen destinasyonda faaliyet gösteren otellerin yeşil uygulamalarının turistlerin tatil tercih ve memnuniyetlerini doğrudan etkilediğini göstermektedir. Özellikle turistik bölgelerin kalitesine yönelik yapılan çalışmalarda turistlerin işletmelerden temiz plaj ve suya erişim, tesis ve çevresinde atık olmaması ve gürültü kirliliğinden uzak olması gibi çevreye duyarlı istek ve taleplerinin olduğu belirtilmektedir (Türk & Harbalıoğlu, 2015). Doğal çevreyle sürekli ilişki halinde olan turizm sektörünün çevreye verdiği olumsuz etkileri en aza indirmeye yönelik olarak dünyada ve Türkiye'de özellikle konaklama işletmelerine yönelik birçok çevre dostu uygulama ve sertifika programları bulunmaktadır. Konaklama işletmeleri çevre dostu işletme statüsü kazanma ve doğal kaynaklara verilen zararı en aza indirmek için yeşil sertifika programlarına üye olmaya başlamıştır (Yılmaz ve ark., 2016). Konaklama sektöründe hem hizmet almak isteyen turistleri memnun etmeyi hem de bunu yaparken doğaya verilen zararı en aza indirmeyi ve turizmde sürdürülebilirliği sağlamayı amaçlayan pek çok yeşil uygulama ve yeşil sertifika programı vardır. Konaklama işletmeleri yeşil sertifika sahibi olmak suretiyle hem turistlerin bu

yöndeki beklenti ve taleplerini karşılamakta hem de potansiyel turistler için bir tutundurma faaliyeti olarak bu sertifikaları sunabilmektedirler. Yeşil sertifikalar otellerin çevreye duyarlı yeşil yaklaşıma sahip olduklarını, sürdürülebilirlik kapsamında faaliyet gösterdiklerini ve hizmet kalitelerini bu yönde arttırdıklarını ortaya koymaktadır (Cembruch-Nowakowski, 2019). Turizmde yeşil ve sürdürülebilir işletmecilik çerçevesinde dünya çapında 200'den fazla sertifika programının olduğu belirtilmektedir. Konaklama işletmeleri, tur operatörleri ve destinasyonlar mevcut ve potansiyel turistlere çevreye duyarlı ve sosyal açıdan sorumlu davranışlar gösterdiklerini kanıtlamak için daha fazla bölgesel, ulusal ve uluslararası yeşil sertifika ve etiket sahibi olmaya yönelmelidir (Deale & Schoffstall, 2015).

Türkiye, sahip olduğu doğal ve kültürel varlıkları sayesinde turistik çekicilikler açısından avantajlı bir ülkedir. Ayrıca, önemli bir turizm pazarı olan Avrupa pazarına coğrafi açıdan yakın oluşu Türkiye'ye rekabet üstünlüğü yaratmaktadır. Turizm sektörünün ekonomiye ciddi katkılarının oluşu ve bölgesel kalkınmaya olumlu etkisi sektöre olan ilgiyi artırmaktadır (Tokmak, 2023). Türkiye'de turizm, yıllara bağlı olarak sürekli artış göstermektedir. Türkiye'de turizme olan ilginin artmasının sonuçları istatistikler ile daha görünür hale gelmiktedir. 2023 yılı verilerine göre Türkiye'nin ziyaretçi sayısı bir önceki yıla göre %10,8'lik artış ile 52 milyon turist olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de turizm gelirleri 2023 yılı Ocak-Eylül döneminde %20 artmış, turizm geliri yaklaşık 42 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (TÜRSAB, 2023). Yunanistan da doğal çekicilikleri ve kültürel zenginlikleriyle turizm potansiyeli yüksek bir ülkedir. Yunanistan, özellikle 2000 yılından itibaren turizm sektörüne önemli yatırımlar yapmıştır (Sarı, 2017). Yunanistan yaptığı bu yatırımlar sonucunda 2023 yılında önceki yıla göre turizm gelirinde %15'lik bir artış elde ederek turizm gelirlerini 14 milyar Euroya yükseltmiştir. Yunanistan'a gelen ziyaretçi sayısı önceki yıla göre %18'lik artış ile 22 milyona ulaşmıştır (Turizm Gündem, 2023). Bu bağlamda, Türkiye ve Yunanistan'ın iki komşu ülke olarak hem dünya turizminde son derece önemli iki popüler turistik destinasyon olduğu hem de benzer turistik varlıklara sahip turizmde iki rakip ülke olduğu söylenebilir.

Mevcut literatür incelendiğinde konu ile ilgili bazı çalışmaların olduğu görülmektedir. Giritlioğlu & Güzel (2015) Türkiye'de ulusal düzeyde verilen Yeşil Yıldız belgesi sahibi otellerin uygulamalarını incelemişlerdir. Aylan & Sezgin (2016) Antalya'da ulusal Yeşil Yıldız belgesine sahip beş yıldızlı otel işletmelerinde konaklayan müşterilerin yeşil otellere yönelik düşünceleri ve kalma niyetlerini incelemişlerdir. Gökdeniz (2017) küresel turizmde öne çıkan uluslararası yeşil sertifikalara yönelik kavramsal düzeyde bir literatür incelemesi yapmıştır. Ertaş ve arkadaşları (2018) Türkiye'de ulusal düzeyde Yeşil Yıldız belgesi sahibi konaklama işletmelerinin yeşil uygulamalarını incelemişlerdir. Çilingir & Erkılıç (2021) ulusal Yeşil Yıldız belgesi sahibi otellerin yeşil uygulamalarını inceledikleri bir çalışma yapmışlardır. İpar & Aksu (2022) ulusal Yeşil Yıldız belgesi sahibi otellerde konaklayan turistlerin otel tercihlerine yönelik algıları, çevreci davranış eğilimleri ve davranışsal niyetlerle ilişkisini inceledikleri bir çalışma yapmışlardır. Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde ulusal düzeyde belgeli otellere yönelik oldukları, uluslararası yeşil sertifika programlarına yönelik olmadıkları görülmektedir. Bu çalışmanın temel amacı literatürde yer alan uluslararası düzeyde en çok tercih edilen yeşil sertifika programlarını belirlemek ve Türkiye ile Yunanistan'da faaliyet gösteren konaklama işletmelerinin söz konusu yeşil sertifika programlarından hangilerine ve ne düzeyde üyeliklerinin bulunduğunu ortaya koymaktır. Bununla birlikte, iki ülkede faaliyet gösteren yeşil sertifikası olan konaklama işletmelerinin bulundukları yere göre coğrafi dağılımının belirlenmesi bu çalışmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır. Bu yönüyle, çalışmanın literatürde verilen diğer çalışmalardan farklılaştığı ve literatüre önemli katkı sunabileceği düşünülmektedir. Araştırma çerçevesinde, uluslararası yeşil sertifika programlarının belirlenmesi sürecinde mevcut literatür ve konu ile ilgili online uluslararası gazete ve seyahat dergilerinde yer alan yazı ve haberlerden yararlanılmıştır. Çalışma çerçevesinde her iki ülkeye ilişkin veri sunan, uluslararası düzeyde sekiz yeşil sertifika programı; Green Key, Travelife, EarthCheck, Green Globe, GSTC, Bio Hotels, LEED ve TripAdvisor GreenLeaders programları belirlenmiş ve araştırma bu programlar üzerinden sürdürülmüştür.

1.1. İlgili Alanyazın

1.1.1. Turizmde Sürdürülebilirlik

Birleşmiş Milletler (BM) 1980'li yıllarda sürdürülebilirliğin tanımını "gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme kabiliyetinden ödün vermeden, günümüzün ihtiyaçlarının karşılanması" olarak tanımlamıştır (Molina-Collado ve ark., 2022). Sürdürülebilirlik kavramı, doğal kaynaklara dayalı faaliyetleri bulunan başta turizm olmak üzere birçok disiplinde araştırma konusu haline gelmiştir (Zolfani ve ark., 2015). 1990'lı yılların başından itibaren turizmde önemli bir araştırma konusu olan sürdürülebilirlik kavramı, ilerleyen dönemlerde sürdürülebilir turizm kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Marchi ve ark., 2023). Turizmin gelişmesinde fiziksel çevrenin önemli rol oynadığı yaygın olarak kabul edilmektedir (Jafari, 1996). Sürdürülebilir turizm, turizm sektörünün karşılaştığı çevre sorunlarına bir çözüm olabilme potansiyeline sahiptir (Jones & Walmsley, 2022). Sürdürülebilir turizm, doğaya verilen tahribatı en aza indirmeyi, yerel kültürü, tarihi ve kültürel mirası korumayı taahhüt eden bir olgudur. Sürdürülebilir turizmi geliştirerek, çevrenin korunması konusunda farkındalık arttırabilir (Yuedi ve ark., 2023).

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) (2023) sürdürülebilir turizm kavramını, "mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini tam olarak hesaba katan, ziyaretçilerin, endüstrinin, çevrenin ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarını karşılayan turizm" olarak tanımlamıştır. BM Çevre Programı (2023) sürdürülebilir turizmi, "turizmin gelişmesinde kilit bir unsur olan çevresel kaynaklardan en iyi şekilde yararlanan, ekolojik dengenin, doğal mirasın ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına yardımcı olan ve bütün bunları sağlarken ev sahibi toplumların sosyo-kültürel özgürlüğüne saygı duymak, kültürel mirasını korumak ve geleneksel değerlerine saygı duymak" şeklinde tanımlamıştır (UNEP, 2023). Lee & Xue (2020) sürdürülebilir turizmi, günümüzde ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri tam olarak dikkate alan ve aynı zamanda turistlerin, endüstrinin ve çevrenin ihtiyaçlarını karşılayan turizm olarak tanımlamışlardır.

Turizm, birden fazla alt sektörü kapsadığı için sürdürülebilir turizm herhangi bir bölgedeki alt sektörlerde çevreye yönelik faaliyetlerin desteklenmesine yardımcı olabilir (Sanagustín ve ark., 2011). Sürdürülebilir turizmin sağlanabilmesi için doğal, kültürel ve ekonomik çevrenin korunması konusunda sektörel bütünlük gerekmektedir (Arıca & Kafa, 2020). Bu bağlamda, turizmde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için konaklama işletmeleri, seyahat acentaları, yiyecek ve içecek işletmeleri ve eğlence işletmelerinin ortak bir paydada hareket etmesine ihtiyaç vardır (Tsaur & Chen, 2018). Ticari işletmelerin sebep olduğu sera gazı ve atık artışında yiyecek ve içecek işletmelerinin de payı oldukça büyüktür (Kozak ve ark., 2019). Günümüzde birçok restoran karbon ayak izi, sera gazı emisyonu, katı atık ve tüketimini en aza indirebilmek için sürdürülebilirlik faaliyetlerinde bulunmaktadır. Dijital çağın getirdiği yenilikler ile sürdürülebilirlik kavramı önemli hale gelmiş ve teknolojinin yardımı ile yiyecek ve içecek işletmelerinde sürdürülebilirlik çalışmaları hız kazanmıştır. Akıllı çatal, akıllı buzdolabı, akıllı yumurta saklayıcı ve akıllı öğütücü gibi birçok yenilikçi buluşlar israfın önüne geçmektedir (Taş & Olum, 2020). Getz & Timur (2005) yerel toplumun sahip olduğu tüm değerlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve geliştirilmesi açısından seyahat acentalarının önemli roller üstlendiğini belirtmişlerdir. Seyahat acentaları turistik bölge seçimi yaparken yerel ekonomiyi, sosyo-kültürel yapıyı, çevresel kaynakları dikkate almakta (Nylander & Hall, 2005), tarihi ve doğal çekiciliklerin kalitesinin korunmasını sağlamakta (Bahar & Kozak, 2005), tur gereksinimlerini yerel paydaşlardan temin etmekte, bölgeye doğrudan veya dolaylı yarar sağlayarak sürdürülebilirlik faaliyetlerine katkıda bulunmaktadırlar (Anwar, 2012).

Konaklama işletmeleri de karbon üretimini azaltmak, sürdürülebilirlik çalışmalarına entegre olmak için yeşil uygulamalara yönelmişler. Dimara ve arkadaşları (2017) yaptıkları çalışmada 150 odalı bir otelde, havlu ve çarşafların yıkanma sıklığının azaltılmasına ilişkin politika ile yılda 210.000 galon su ve 143 galon deterjan tasarrufu sağlanabileceğini belirlemişlerdir. Konaklama işletmeleri yaptıkları faaliyetler ile çevresel bozulmalara ve sera gazı emisyonlarına sebep olabilmektedir (Lenzen ve ark., 2018). Konaklama işletmeleri, su ve enerji tüketimi, atık üretimi ve karbondioksit açısından turizmde üretilen toplam karbon ayak izinin doğrudan %21'inden sorumludur (dos Santos

ve ark., 2020). Genel olarak konaklama işletmelerinde sürdürülebilirlik çerçevesinde yapılan en yaygın uygulamalar; enerji tasarrufu, su tasarrufu, havlu ve çarşafların yıkanma sıklığının azaltılması yönündedir (Chen, 2019). Konaklama işletmelerinde çevre dostu malzemelerin kullanılması ve geri dönüşüm uygulamaları (Geerts, 2014), enerji tasarrufu, atık su arıtma, havlu ve çarşafların yıkanmasına yönelik yeniden programlama ile önemli tasarruflar sağlanabilmektedir (Fraj ve ark., 2015).

1.1.2. Turizmde Uluslararası Yeşil Sertifika Programları

Dünya Turizm Örgütü, sürdürülebilir yeşil sertifikaların endüstri üzerinde olumlu etkisi olabileceğini savunarak, turizm sektörü paydaşlarının sürdürülebilirliğe yönelik sertifikalar edinmesi yönünde çeşitli çağrılarda bulunmuştur (Lacher, 2012). Turizm işletmelerinin sürdürülebilir faaliyetlerini belirli kriterler içinde derecelendirmek, sürdürülebilir faaliyetlere sahip olduklarını belgelemek ve sonraki çevreci adımlarını takip etmek için pek çok uluslararası/ulusal düzeyde ve farklı kriterlere sahip sürdürülebilirlik sertifika programları ortaya çıkmıştır. Bu sertifika programları yeşil sertifikalar, sürdürülebilir sertifikalar ve eko-sertifikalar gibi isimlerle adlandırılmaktadır. Sertifika programlarının kapsamı genel olarak altı bölümden oluşmaktadır. Bunlar; (1) turizm endüstrisinde hangi iş kolunun değerlendirilmeye alınacağına karar verilmesi (otel, restoran, seyahat acentası), (2) seçilen iş kolunun çevreye olası etkilerinin değerlendirilmesi, (3) çevresel etkiyi azaltmak için bir dizi ön kriter geliştirilmesi, (4) nihai kritelerin belirlenip indirgeme yapılması, (5) ödüllerin belirlenmesi ve (6) kriterlerin ve sertifikalı işletmelerin yeniden değerlendirme sürecinin belirlenmesidir (Lacher, 2012). Gönüllülük esasına dayalı olarak başvurulan sertifika programları, turizmin çevreye olası zarar veren faaliyetleriyle mücadele etmek için ideal bir araç ve sürdürülebilir kalkınmaya önemli bir güç olarak değerlendirilmektedir (Luck, 2003). Font & Harris (2004) sertifika programlarının ekonomik, çevresel ve sosyal alanlarda sürdürülebilirliğe olanak sağladığını belirtmektedir. Sertifika programları işletmelerin daha çevresel olmasına, su kullanımını azaltmalarına, daha düşük enerji kullanımına, atık yönetimini iyileştirmelerine fayda sağlamaktadır. Ayrıca, işletmeler için ekonomik faydanın yanı sıra rekabet üstünlüğü ve pazar avantajı sağlamaktadır (Jarvis ve ark., 2010).

Yeşil sertifikalar, tüketicilerin yeşil otelleri ve yeşil uygulamalarını farketmelerini ve tanımalarını sağlar (Deraman ve ark., 2017). Yeşil sertifika programları konaklama işletmelerinin belirlenmiş çevresel uygulama ve politikalara göre derecelendirilmesini ve yeşil etiket sahibi olmalarını sağlamaktadır (Chen, 2018). Yeşil sertifika programlarında belirlenen kriterler sürdürülebilirlik için bir temel oluşturmakta ve otellerin çevreyi korumasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, yeşil sertifikalar misafir memnuniyetini artırmaya, yerel topluluktaki imajı, itibarı ve katılımı iyileştirmeye katkı sağlamaktadır (Nizic & Matos, 2018). Yeşil sertifika programlarının temel yararı konaklama işletmelerinin çevre yanlısı faaliyetlerine katkıda bulunmak ve bölgedeki sürdürülebilirliğe destek sağlamaktır. Sürdürülebilir faaliyetlerin doğa ve insanlar üzerindeki olumlu etkileri dikkate alındığında, yeşil sertifika programlarının faydaları göz ardı edilemeyecek düzeydedir (Poskobko, 2007). Konaklama işletmelerinde sertifikalar son on yılda yaygınlaşmış ve sertifikaların listesi büyümeye başlamıştır (Deale & Schoffstall, 2015). Literatürde ve konu ile ilgili online uluslararası gazetelerde ve seyahat dergilerinde öne çıkan uluslararası düzeyde geçerli yeşil sertifika programları ve temel özelliklerine ilişkin bilgiler aşağıda sunulmaktadır.

➢ ***Green Key Sertifika Programı:*** Danimarka'da 1994 yılında uygulamaya konulan Green Key programı, oteller, kamp alanları, konferans ve tatil merkezleri gibi turistik alanlarda çevresel değerlerin korunmasını esas almaktadır. Green Key, Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi tarafından tanınmakta, 20 yılı aşkın bir süredir tesisleri sertifikalandırmaktadır (Green Key, 2023). Green Key puanlama sisteminde, çevresel değerlendirme sonuçlarına göre konaklama tesislerine bir ila beş anahtar arasında puan verilmektedir. Oteller tarafından yapılan sürdürülebilirlik faaliyetleri yüzdelik dilimler şeklinde derecelendirilmektedir. Bu faaliyetler %19.9'a kadar olursa bir Green Key, %39.9'a kadar iki Green Key, %59.9'a kadar üç Green Key, %79.9'a kadar ise dört Green Key, yapılan faaliyetler %80 ve üzeri ise beş Green Key sahibi olunmakta ve en yüksek düzeyde çevreye duyarlı sürdürülebilir işletme unvanı almaktadır. Oteller yıllık 1.500$ Green Key üyelik ücreti ödemektedirler. Green Key'e dünya genelinde 60 ülkede 4.600'den fazla otelin üye olduğu

belirtilmektedir (Green Key, 2023).

➢ ***Travelife Sertifika Programı:*** Travelife, İngiltere Seyahat Birliği (ABTA), Hollanda Seyahat Derneği (ANVR) ile Leeds Metropolitan, İsveç Lund Üniversitesi ve ECEAT projesi ortaklığında 2007 yılında başlatılan bir yeşil sertifikasyon programıdır. Su, enerji, geri dönüşüm ve atık azaltımı üzerine düzenlenmiş 163 kriter içermektedir. Travelife kapsamında konaklama işletmeleri sağladıkları kriterlere göre derecelendirilmektedir. Konaklama işletmeleri yapılan derecelendirmeye göre altın, gümüş ve bronz olmak üzere üç düzeyde sertifikalandırılmaktadır. Sertifika alan otellere iki yılda bir denetim yapılmaktadır. Travelife sertifika programının 1.775$ üyelik ücreti bulunmakta ve otellerden iki yılda bir sertifika yenilemesi kapsamında 1.600$ ücret alınmaktadır (Travelife, 2023).

➢ ***EarthCheck Sertifika Programı:*** EarthCheck programı "EC3 Global" uluslararası çevre yönetimi ve sertifikasyon işletmesi tarafından 1997 yılından itibaren verilen tüm turizm ve seyahat endüstrisini kapsayan bir yeşil sertifikasyon programıdır. EarthCheck sertifika programına üye olan oteller üyelik yılına göre derecelendirilmektedir. Otellerin bir ile dört yıl arasında sürdürülebilirlik faaliyetlerine uygun uygulamalar yapması durumunda gümüş sertifika, beş ile dokuz yıl arasındaki uygun faaliyetleri için altın sertifika, on ile 14 yıl arasındaki uygulamaları için platin sertifika ve 15 yıl ve üzeri sürede sürdürülebilirlik uygulamalarına devam eden otellere üst düzey sertifika verilmektedir (EarthCheck, 2023). EarthCheck sertifika programının yıllık 6.600$ ücreti bulunmaktadır. Dünyanın farklı bölgelerinde 70'ten fazla ülkede, 119 farklı otel zincirinde, yaklaşık 1.500 otel ve tatil köyünde EarthCheck sertifika üyeliği bulunmaktadır (EarthCheck, 2023).

➢ ***Green Globe Sertifika Programı:*** Green Globe programı, 1992 yılında BM tarafından Rio de Janerio'da düzenlenen Dünya Zirvesi'nde 182 ülkenin katılımıyla belirlenen bir sertifika programıdır. Green Globe'un sertifika standardı dört ana grupta temel 44 kriter içermektedir. Programın temelini oluşturan bu dört ana grup; sürdürülebilir yönetim, sosyal ekonomi, kültürel miras ve çevre başlıklarından oluşmaktadır. Green Globe sertifikası üç farklı seviyeden oluşmaktadır. Bu seviyeler kriterlerin uygulanma yılına göre belirlenmektedir. Dört ana grupta 44 kriterin %50'sini tamamlayan oteller başlangıç sertifikasına sahip olmaktadırlar. Beş yıl üst üste sertifikalandırılan oteller altın seviyesine ve on yıl üst üste sertifikalandırılan oteller platin seviyeye ulaşmış olmaktadırlar. Green Globe sertifika programı ücreti otellerin oda sayısına göre belirlenmektedir. 250 oda ve üzeri için 5.000$, 250 odadan az oteller için 3.800$ sertifikalanma ücreti bulunmaktadır (Green Globe, 2023).

➢ ***GSTC Sertifika Programı:*** 2007 yılında Yağmur Ormanları İttifakı, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Birleşmiş Milletler Vakfı ve Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) işbirliğinde GSTC sertifika programı uluslararası düzeyde başlatılmıştır. GSTC'nin otellere yönelik kriterleri dört ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; sürdürülebilir yönetim, sosyo-ekonomik etkiler, kültürel etkiler ve çevresel etkilerdir (GSTC, 2023).

➢ ***Bio Hotels Sertifika Programı:*** Bio Hotels sertifika programı 2001 yılından itibaren oteller için uygulanan bir sürdürülebilirlik programıdır. Enerji ve su tasarrufu, atık ayırma, karbon ayak izi ve sera gazı emisyonlarını esas alarak hazırlanan program ile otellerin sürdürülebilirlik faaliyetleri takip edilmekte ve sertifikaları iki yılda bir yenilenmektedir (Bio Hotels, 2023).

➢ ***TripAdvisor Green leaders Sertifika Programı:*** TripAdvisor Greenleaders Sertifika Programı, otelleri yeşil uygulamalarının seviyesini değerlendiren ve bu değerlendirme sonucunda dört düzeyde (bronz, gümüş, altın veya platin) sertifikalandıran bir programdır. Farklı düzeylerde sertifika almaya hak kazanan oteller, TripAdvisor sitesindeki sertifikalı oteller listesinde sunulmaktadır. Bu program çerçevesinde oteller enerji ve su tasarrufu, geri dönüşüm, güneş panelleri, elektrikli araba şarj istasyonları, yeşil çatı kaplamaya kadar pek çok çevre dostu yeşil uygulama kapsamında değerlendirilmektedir. TripAdvisor GreenLeaders programı çerçevesinde otellerin yedi temel yeşil uygulamaya minimum düzeyde sahip olmaları durumunda TripAdvisor GreenPartner statüsü verilmektedir. Bir otelin ne kadar çok yeşil uygulaması varsa, TripAdvisor sertifika düzeyi de o kadar yüksek olmaktadır (TripAdvisor Greenleaders, 2023).

➢ ***LEED Sertifika Programı:*** LEED dünyanın yaygın kullanılan yeşil bina derecelendirme sistemlerinden biridir. LEED sertifikası, sağlıklı, yüksek verimli, maliyet tasarrufu sağlayan ve yeşil tasarıma sahip otel binaları için bir belgelendirme programıdır. LEED sertifikası, oteller açısından sürdürülebilirlik bağlamında küresel olarak tanınmış bir yeşil sertifika sahibi olmak anlamına gelmektedir. Sürdürülebilirlik çerçevesinde belirlenmiş bir dizi kritere göre değerlendirme yapılan program kapsamında ilgili kriterleri sağlayan oteller farklı düzeylerde derecelendirilmektedir. Bu düzeyler; başlangıç, gümüş, altın ve platin olmak üzere dört farklı dereceden oluşmaktadır. LEED sertifikası sahibi otellerin mevcut yeşil uygulamaları iki yılda bir değerlendirilmekte ve sertifikaları yenilenmektedir. Sertifika üyelik ücreti otellerin aldıkları derecelere göre farklılık göstermektedir. Program kapsamında kriterleri karşılayan otellerin gümüş seviye sertifika sevisi için 1.500$, altın seviye için 5.000$ ve platin seviye için 20.000$ ödeme yapması istenmektedir (LEED, 2023).

➢ ***Audubon International Sertifika Programı:*** Audubon International sertifika programı, otellere ve diğer konaklama tesislerine enerji tasarrufu, su tasarrufu ve atıkların azaltılması yoluyla çevreci bir otel unvanı elde etmeyi sağlamaktadır. Sertifikalandırmada otellerin oda sayısına göre ücretlendirme yapılmaktadır. Otel 200 odalı ise 500$, 201-500 arası odaya sahip ise 750$, 500 ve üzeri odaya sahip ise 1000$ yıllık üyelik ücreti alınmaktadır. Dünya genelinde 1000'den fazla Audubon International sertifika programına üye otel bulunduğu belirtilmetedir (Audubon International, 2023).

➢ ***Green Tourism Sertifika Programı:*** Green Tourism programı, konaklama sektöründe sürdürülebilirliği uygulamak amacıyla başlatılmış bir programdır. Program hem ulusal hem de uluslararası konaklama sektöründe sürdürülebilirliği sağlayacak hedef ve kriterler içeren bir sitemden oluşmaktadır. Green Tourism programında söz konusu kriterler; enerji kullanımını azaltmak, su tasarrufu sağlamak, verimli ve çevre dostu atık imhası, yerel ve mevsimsel konaklama ve biyoçeşitliliğin teşvik edilmesi üzerine şekillenmektedir. Yıllık ücretlendirmesi olan Green Tourism sertifika programında ücret, otel işletmelerinin büyüklüğüne göre belirlenmektedir. Küçük ölçekli otel işletmelerinden 262€, orta ölçekli otel işletmelerinden 420€, büyük ölçekli otel işletmelerinden 577€ ve ekstra büyük ölçekli otel işletmelerinden ise 682€ üyelik ücrenti istenmektedir (Green Tourism, 2023).

➢ ***Green Sign Sertifika Programı:*** Green Sign, işletmeleri sürdürülebilirlik konusunda 100'den fazla kriteri esas alarak değerlendiren bir programdır. GreenSign sürdürülebilirlik sertifikası üç yıl geçerli olmaktadır. Her üç yılda bir otelin sürdürülebilirlik performansı bir değerlendirme anketi yoluyla ve yerinde kişisel denetim ile kontrol edilmektedir. Yıllık üyelik ücretlerinin otelin büyüklüğüne (oda sayısına) göre değiştiği ifade edilmektedir (Green Sign, 2023).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışma kapsamında konaklama işletmelerine yönelik uluslararası yeşil sertifika programlarının belirlemesi sürecinde ikincil kaynaklardan yararlanılmış olup, incelenen kaynaklarda en yaygın ve en itibarlı olduğu belirtilen sertifika programları dikkate alınmış ve buna göre çalışmanın temeli oluşturulmuştur. Araştırma çerçevesinde literatürde sertifika programlarına ilişkin bir tarama yapılmış, ardından online uluslararası gazete ve seyahat dergilerinde ve web sitelerinde yeşil sertifika programlarının belirlenmesine yönelik bir araştırma yapılmıştır. Bu incelemeler neticesinde çalışmaya dahil edilecek yeşil sertifika programlarına karar verilmiştir. Sertifika programlarının belirlenmesinde yararlanılan kaynaklar ve web siteleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Sertifika Programlarının Belirlenmesinde Yararlanılan Kaynaklar

Literatür Kaynakları	Öne Çıkan Sertifika Programları
Cembruch-Nowakowski (2020)	Ecolabel, Green Globe, Green Key, Travelife, Greenseal, Clean Tourism, Green Tourism
Machado (2019)	ISO 14001, Audit Scheme, Eco-management, Biosphere
Ceylan (2019)	Mavi Bayrak, Green Globe, Green Key, Travelife
Nizic & Matos (2018)	Green Globe, Green Key, Green Hotels Association, Sustainable Hotel Certificate

Gökdeniz (2017)	Blue Flag, EarthCheck, Ecotel, Green Globe, Green Key, Travelife, Ecolabel, Greening Hotels, ISO, ISO 14000, ISO 9000
Roberg (2017)	TripAdvisor Green Leaders, GSTC, California's Green Lodging
Lacher (2012)	Blue Flag, Audit Scheme, Eco-management
Bailey (2008)	LEED, Green Globe
İnternet Siteleri	**Öne Çıkan Sertifika Programları**
The New York Times	Green Key, GSTC
The Washington Post	Green Key, Travelife, GSTC
The Telegraph	Green Key, Green Tourism
Trivago	Green Key, Green Globe
CNBC	Green Key
Tourism Magazine	EarthCheck, Ecohotels Certified, Bio hotels, Clean Tourism
GM Turizm & Yön. Dergisi	Ecolabel, Greening Hotels, Green Tourism Business Scheme
Tripadvisor	Bio hotels, Clean Tourism, Ecohotels Certified, Ecolabel, Ecolabel Luxemburg, Green Key
Easyjet	Travelife, Green Tourism, Green Tourism Business Scheme
eDreams	Clean Tourism, EarthCheck, Ecohotels Certified, Ecolabel, Ecolabel Luxemburg
Isoqar Turkey	ISO, ISO 14000, ISO 9000, Greening Hotels
Yeşil Haber	Audoban International Bio Hotels, EarthCheck
Turizm Tan. ve Gelş. Ajansı	Güvenli Turizm, Sürdürülebilir Turizm, GSTC
Kültür ve Turizm Bakanlığı	GSTC, Blue Flag, Greening Hotels
Turizm Ajansı	Green Seal, Green Tourism, Green Tourism Business Scheme
Turizm Tatil Seyahat web sitesi	Travelife, Green Leaders, EarthCheck, Ecolabel Green Globe, Green Key

Çalışma çerçevesinde belirlenen ve araştırmaya dahil edilen toplam 15 uluslararası yeşil sertifika programı Tablo 2'de sunulmuştur. Bu sertifika programlarının resmî web siteleri üzerinden Türkiye ve Yunanistan'a ilişkin veri olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan tarama sonucunda sadece sekiz programda Türkiye ve Yunanistan'a veya iki ülkeden en az birine ilişkin otel/üye verisi sunulduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda, Türkiye ve Yunanistan'a ilişkin veri sunan Green Key, Travelife, EarthCheck, Green Globe, GSTC, Bio Hotels, LEED ve TripAdvisor Green Leaders sertifikalarının araştırma kapsamında incelemesine karar verilmiştir. Bu çalışmada Türkiye ve Yunanistan'ın sertifika üyeliklerine ilişkin bilgiler, sertifika programlarının resmî web sitelerinde yer alan istatistiklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 2. Belirlenen Sertifika Programları ve Web Siteleri

No	Yeşil Sertifika Programları	Web Siteleri
1	Audubon International	https://audubоninternational.org/
2	Bio Hotels	https://www.biohotels.info/en/
3	Certified Green Hotel	https://www.certified.de/
4	EarthCheck	https://earthcheck.org/
5	EU Ecolabel	https://eu-ecolabel.de/en/
6	Green Globe	www.greenglobe.com/
7	Green Key	www.greenkey.global/
8	Green Seal	https://greenseal.org/
9	Green Sign	https://www.greensign.de/en/
10	Green Step	https://greenstep.ca/
11	Green Tourism	https://www.greentourism.com/pages/home
12	GSTC (*Global Sustainable Tourism Council*)	www.gstcouncil.org/
13	LEED	https://www.usgbc.org/leed
14	Travelife	https://travelifesustainability.com/
15	TripAdvisor GreenLeaders	https://www.tripadvisor.com/GreenLeaders

3. BULGULAR

Araştırma kapsamında incelenen iki ülkeye yönelik doğru bir değerlendirme yapabilmek için öncelikle konaklama sektör yapılarına ilişkin verilerin incelenmesinin faydalı olacağı düşünülmüştür. Çalışma çerçevesinde yapılacak olan karşılaştırmalarda sektör verilerinin dikkate alınmasının daha gerçekçi bir değerlendirme ortaya koymak açısından önemli olduğu kanısına varılmıştır. Türkiye ile Yunanistan'daki otelcilik sektörünün genel yapısı ve otel sayılarına ilişkin istatistikler T.C. Kültür ve

Turizm Bakanlığı 2023 yılı verileri ile Yunan Oteller Odası resmî web sitesindeki 2023 yılı verileri esas alınarak değerlendirilmiştir. İki ülkenin verileri Tablo 3'de detaylı olarak sunulmuştur. Tabloda iki ülkenin otelcilik sektörü yapısı otel sayısına, oda ve yatak sayılarına göre değerlendirilmiştir.

Tablo 3. Türkiye ve Yunanistan Konaklama Sektörü Yapısı İstatistikleri (2023)

	Toplam Tesis Sayısı	Toplam Oda Sayısı	Toplam Yatak Sayısı
Türkiye	20.059	859.407	1.774.309
Yunanistan	10.087	443.835	885.624

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2023); Yunan Oteller Odası, (2023).

Buna göre Türkiye toplam 20.059 otele sahiptir. Türkiye'nin 2023 yılı Nisan ayında yatak kapasitesi 1.774.309 olarak gerçekleşmiştir. Yunan Oteller Odası 2023 yılı verilerine göre ise Yunanistan 10.087 otele sahiptir. Yunanistan 443.835 oda sayısına ve 885.624 yatak kapasitesine sahiptir. Bu yönüyle Türkiye'nin ilgili veriler çerçevesinde Yunanistan'ın yaklaşık iki katı konaklama tesis ve imkânlarına sahip olduğu söylenebilir. Bu açıdan iki ülkenin uluslararası sertifika sayılarının incelenmesinde ve karşılaştırılmasında bu bilginin dikkate alınması önemli görülmektedir.

3.1. Green Key Sertifika Programına İlişkin Bulgular

Greenkey'e Türkiye'de 126 üye otel bulunurken, Yunanistan'da 500 üye otel bulunmaktadır. Türkiye ve Yunanistan'da Green Key sertifikasına sahip otellerin yoğunlaştığı lokasyonlar Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Green Key Sertifikasına Sahip Oteller

Türkiye		Yunanistan	
Antalya	62	Girit	130
Muğla	19	Atina	35
İstanbul	14	Istanköy	30
Diğer	31	Diğer	305
Toplam	**126**	**Toplam**	**500**

Green Key sertifika programının Yunanistan'da Ioannis Kapodi, Makedonya, Nikos, Rhodos, Diagoras ve Atina ağırlıklı olmak üzere 500 üye oteli bulunmaktadır. Otellerin çoğunlukla kıyı bandında yer alan tatil/resort otellerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Atina, Yunanistan'ın 1000'den fazla otele ev sahipliği yapan ve yer yıl yoğun şekilde turist çeken başkentidir. Atina'da 1000 otel bulunmasına rağmen Green Key sertifikalı sadece 35 otel vardır. Girit, Yunanistan'ın en büyük Akdeniz'in ise beşinci büyük turistik adasıdır. Girit'te 130 otel Green Key sertifika programına üyedir. Önemli turistik destinasyonlardan biri olan Antalya'da 62 Green Key üyesi otel olmak üzere, İzmir, Muğla, İstanbul ve Ankara ağırlıklı Green Key sertifikalı toplam 126 üye otel vardır. Green Key sertifika programına üye otellerin harita üzerindeki dağılımı Şekil 1'de verilmiştir. Buna göre, Türkiye'de sertifikalı otellerin de Yunanistan'a benzer şekilde sahil bölgelerinde yoğunlaştığı ve çoğunluğunun tatil/resort otellerden oluştuğu söylenebilir.

Şekil 1. Green Key Sertifikasına Sahip Oteller

Kaynak: www.greenkey.global

3.2. Travelife Sertifika Programına İlişkin Bulgular

Travelife, dünya genelinde 50 ülkede 1500'den fazla üyesi olan bir sertifika programıdır. Travelife sertifika programına Türkiye'de 85 üye otel varken Yunanistan'da ise 177 üye otel vardır. Türkiye ve Yunanistan'da Travelife sertifikasına sahip otellerin ağırlıklı olduğu iller Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Travelife Sertifikasına Sahip Oteller

Türkiye		Yunanistan	
Antalya	62	Aigois	87
Muğla	15	Kandiye	14
İzmir	6	Selanik	10
Diğer	2	Diğer	66
Toplam	**85**	**Toplam**	**177**

Türkiye'de kıyı şeridi yoğunlukta olmak üzere Aydın, İzmir ve Muğla şehirlerinde Travelife sertifika programının toplam 85 üye oteli varken Yunanistan'da Aigoi, Kandiye ve Selanik başta olmak üzere 177 üye oteli vardır. Travelife programına üye otellerin yoğunlaştığı bölgelerden öne çıkanı Girit adasıdır. Girit adasının en büyük şehri olan Kandiye'de toplam 14 otelin Travelife sertifika programına üyeliği bulunmaktadır. Travelife sertifika programına üye otellerin harita üzerinde dağılımı Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. Travelife Sertifikasına Sahip Oteller

Kaynak: https://travelifestaybetter.com/

3.3. EarthCheck Sertifika Programına İlişkin Bulgular

EartCheck sertifika programına Türkiye'de Kempinski Hotel Barboros-Bodrum olmak suretiyle sadece bir üye otel varken, Yunanistan'da Kiklad Adalarında 4 adet, Atina-Rodos-Mikanosda 1 adet olmak üzere toplam yedi üye otel vardır. EarthCheck sertifika programına üye otellerin harita üzerinde dağılımı Şekil 3'de verilmiştir.

Şekil 3. EarthCheck Sertifikasına Sahip Oteller

Kaynak: https://earthcheck.org/about/members/

3.4. Green Globe Sertifika Programı İlişkin Bulgular

Green Globe, dünya genelinde 80 ülkede 600'den fazla üye oteli bulunan bir sertifika programıdır (Green Globe, 2023). Green Globe yeşil sertifika programının Türkiye'de sekiz üyesi varken Yunanistan'da hiç üye oteli bulunmamaktadır. Üye otellere ilişkin bilgiler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Türkiye'de Green Globe Sertifikasına Sahip Oteller

Türkiye			
Antalya	2	İstanbul	1
Eskişehir	2	İzmir	1
Ankara	1	Muğla	1

Türkiye'de Green Globe sertifikasına sahip oteller Antalya, Eskişehir, Ankara, İstanbul, İzmir ve Muğla illerinde faaliyet göstermektedir. Green Globe sertifika programına üye otellerin harita üzerinde dağılımı Şekil 4'de verilmiştir.

Şekil 4. Green Globe Sertifikasına Sahip Oteller

Kaynak: www.greenglobe.com/

3.5. GSTC Sertifika Programına İlişkin Bulgular

Türkiye ve Yunanistan'da GSTC sertifikasına sahip otellerin illere göre dağılımı Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. GSTC Sertifikasına Sahip Oteller

Türkiye		Yunanistan	
Antalya	232	Atina	-
İstanbul	82	Selanik	-
Muğla	53	Nikos	-
İzmir	26	Diagoras	-
Aydın	13	Rhodes	-
Ankara	9	Ionnis Kapodi	-
Diğer	1169		
Toplam	**1584**	**Toplam**	**75**

Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA, 2023) resmî web sitesindeki 2023 yılı verilerine göre Türkiye'de 1.584 otel GSTC'nin sertifikalı üyesidir. Antalya'da 900'e yakın GSTC sertifikalı konaklama işletmesi bulunmaktadır (TGA, 2023). GSTC kapsamında Yunanistan'ın Turizm Bakanlığı resmî web sitesi üzerinden herhangi bir bilgiye ulaşılamamış, ancak GSTC'nin kendi resmî web sitesi üzerinden Yunanistan'ın 75 GSTC üyesi oteli olduğu bilgisine ulaşılmıştır. GSTC sertifika programına üye otellerin harita üzerinde dağılımı Şekil 5'de verilmiştir.

Şekil 5. GSTC Sertifikasına Sahip Oteller

Kaynak: www.gstcouncil.org/

3.6. Bio Hotels Sertifika Programına İlişkin Bulgular

Bio Hotels sertifika programına Avrupa ülkelerinde toplam 53 üye otel bulunmaktadır. Türkiye'de hiçbir otelin bu sertifika programına üyeliği bulunmazken Yunanistan'da bir otelin (Mani Sonnenlik Hotel) üyeliği bulunmaktadır (Bio Hotels, 2023). Bio Hotels sertifika programına üye otelin harita üzerinde dağılımı Şekil 6'da verilmiştir.

Şekil 6. Bio Hotels Sertifikasına Sahip Oteller

Kaynak: www.biohotels.info/en/

3.7. TripAdvisor Green Leaders Sertifika Programına İlişkin Bulgular

Programın, aralarında Best Western, Carlson Rezidor Hotel Grup, Fairmont Hotels & Resorts, Marriott International ve Select Registry'nin yanı sıra çok sayıda bağımsız otel bulunan çok uluslu markalara ait otellerden oluşan 1.000'den fazla üyesi vardır. TripAdvisor resmî web sitesi ve rezervasyon sitelerinde (www.travelmyth.com/, www.smartertravel.com/, www.booking.com/) yapılan tarama sonucunda bu programa Türkiye'de hiçbir otelin üye olmadığı görülmüştür. Yunanistan'da TripAdvisor GreenLeaders sertifika programına üye 58 otel bulunmaktadır. Yunanistan'da TripAdvisor GreenLeaders programına üye otellerin faaliyet bölgeleri ve sayıları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. TripAdvisor GreenLeaders Sertifikasına Sahip Oteller

Yunanistan			
Aigos Nikolaos	2	Marousi	1
Athina	7	Naxos	1
Ioannina	3	Diğer	44
Toplam			**58**

TripAdvisor Greenleaders sertifika programına üye otellerin harita üzerinde dağılımı Şekil 7'de verilmiştir. Yunanistan'da TripAdvisor GreenLeaders programına üye oteller Atina, Aigos Nikolaos,

Ioannina, Marousi, Naxos ve diğer şehirlerinde faaliyet göstermektedir.

Şekil 7. TripAdvisor Greenleaders Sertifikasına Sahip Oteller

Kaynak: www.tripadvisor.com/GreenLeaders

3.8. LEED Sertifika Programına İlişkin Bulgular

LEED sertifika programının resmi web sitesi ve rezervasyon siteleri üzerinden yapılan tarama sonucunda Türkiye'de 28 otelin, Yunanistan'da ise yedi otelin LEED sertifika programına üye olduğu belirlenmiştir. Türkiye'de en fazla LEED sertifika programına üye otel 12 ile İstanbul'dadır. Türkiye turizmi için önemli bir yeri olan İzmir'de altı otel LEED sertifika programına üyedir. LEED sertifikasına sahip oteller Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. LEED Sertifikasına Sahip Oteller

Türkiye		Yunanistan	
İstanbul	12	Kandiye	1
Antalya	2	Agia Eleousa	1
İzmir	6	Amoundara Herakliou	1
Bursa	1	Kiotari	1
Sakarya	1	Spetses	1
Diğer	6	Alexandroupolis	1
Toplam	**28**	**Toplam**	**6**

Yunanistan'da LEED üyesi oteller Kandiye (Girit), Agia Eleousa, Amoundara Herakliou, Kiotari, Spetses ve Alexandroupolis şehirlerinde faaliyet göstermektedir. LEED sertifika programına üye otellerin harita üzerinde dağılımı Şekil 8'de verilmiştir.

Şekil 8. LEED Sertifikasına Sahip Oteller

Kaynak: www.usgbc.org/leed

Türkiye ve Yunanistan'da araştırma kapsamında incelenen sekiz yeşil sertifika programına üye otellerin sertifika sayıları Tablo 10'da verilmiştir. Buna göre Türkiye'nin incelenen sertifikalar

çerçevesinde toplam 1.832 adet uluslararası yeşil sertifikaya sahip oteli bulunmaktadır. Yunanistan ise söz konusu uluslararası sertifikalara sahip toplam 824 otele sahip bulunmaktadır.

Tablo 10. Türkiye ve Yunanistan'daki Sertifikalı Otellerin Sayısı

Yeşil Sertifika Programları	Türkiye	Yunanistan
Green Key	126	500
Travelife	85	177
EarthCheck	1	7
Green Globe	8	-
GSTC	1,584	75
Bio Hotels	-	1
TripAdvisor Greenleaders	-	58
LEED	28	6
Toplam	**1.832**	**824**

4. SONUÇLAR, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışma kapsamında yeşil sertifikalara yönelik yapılan inceleme sonucunda uluslararası düzeyde en yaygın yeşil sertifika programları olarak 15 program belirlenmiştir. Bu programlardan sekiz sertifika programının Türkiye ve Yunanistana ilişkin veri sunduğu anlaşılmıştır. Bunlar; Greenkey, Greenglobe, Travelife, Eartcheck, GSTC, BioHotels, TripAdvisor GreenLeaders ve LEED sertifika programlarıdır. Bu sertifika programlarına yönelik yapılan incelemeler sonunda Greenkey sertifika programının Yunanistan'daki resort oteller ağırlıklı olmak üzere 500 üye otelinin olduğu anlaşılmıştır. Yunanistan'daki Greenkey sertifikalı otellerin yoğunlaştığı ana bölgelerden biri Girit adasıdır. Türkiye'de ise özellikle yaz sezonunda turizmin yoğun olduğu 2000'e yakın otel ile bir milyon turiste ev sahipliği yapan Antalya'da (TÜRSAB, 2023) 62 otel Greenkey sertifika programına üyedir. Türkiye'de İzmir, Muğla, İstanbul ve Ankara ağırlıklı 126 otel Greenkey sertifika programına üyedir.

Travelife sertifika programı çerçevesinde ise Türkiye'de Aydın ve Muğla şehirleri ağırlıklı olmak üzere toplam 85 üye otel vardır. Muğla, her yıl neredeyse 150 bin turistin ziyaretine ev sahipliği yapmaktadır (TÜRSAB, 2023). Turizmin bu denli yoğun olduğu Muğla'da 1.300 otel vardır (TGA, 2023) ve bu otellerden sadece 15'i Travelife sertifika programına üyedir. Yunanistan'da ise Girit'in en büyük şehri olan Kandiye'de 14 otel ve Selanik'te on otel ile toplam da 177 otel Travelife sertifika programına üyedir. Eartcheck sertifika programına Türkiye'de bir otel Yunanistan'da ise yedi otel üyedir. Travelife ve EarthCheck sertifika programları çerçevesinde değerlendirildiğinde Türkiye'nin yarı kapasitesine sahip olan Yunanistan'ın bu önemli iki sertifika programında üye sayısı bakımından Türkiye'yi açık farkla geçiyor olması üzerinde durulması ve düşünülmesi gereken bir durum olarak değerlendirilmektedir. Her ne kadar diğer sertifika programları çerçevesinde Türkiye öne geçiyor olsa da imajları ve nitelikleri oldukça önemli olan bu sertifika programlarına yönelme konusunda otellerin teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerektiği söylenebilir.

Green Globe sertifika programına Yunanistan'da hiçbir otel üye değildir. Türkiye'de ise sekiz otel Green Globe sertifika programına üyedir. GSTC sertifika programında Türkiye, dünya'da bir ilk olarak Paris anlaşması kapsamında GSTC ile üç yıllık anlaşma yapmıştır. Türkiye, sürdürülebilirlik kapsamında çevre korumaya özen göstermekte ve Bakanlığa bağlı tüm otellerde sürdürülebilirlik faaliyetlerini bir koşul olarak talep etmektedir. Nitekim Türkiye, GSTC sertifika programının birinci aşamasında yer alan uygulamaları tüm oteller için zorunlu hale getirmiştir. Bu politikanın bir sonucu olarak Türkiye, GSTC sertifikasında üye sayısı bakımından Yunanistan'a göre açık ara iyi durumdadır. Türkiye'de GSTC sertifikasına sahip 1.584 otel bulunmaktadır. GSTC sertifika programına üye otellerin büyük çoğunluğu Antalya ilinde kıyı şeridinde faaliyet gösteren otellerdir. İlaveten, Türkiye'nin önemli turizm destinasyonları olan Muğla, Aydın ve İzmir illerinde de GSTC sertifika programına üye oteller bulunmaktadır. Yunanistan'da ise sadece 75 otel GSTC sertifika programına üyedir. Bu yönüyle Kültür ve Turizm Bakanlığının doğru politikaları çerçevesinde otellerin yeşil sertifika sahibi olmaları için ciddi adımların atılmış olduğu ve bunun karşılığının istatistiler doğrultusunda alınmakta olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, Türk turizminde ve özellikle

konaklama sektöründe sürdürülebilirlik ve yeşil uygulamaları esas alan bir değişim ve dönüşümün yaşanmakta olduğu, bu hamlelerin ileriki yıllarda Türkiye'nin rekabet gücünü daha da arttırabileceğini söylemek oldukça mümkündür.

BioHotels sertifikasına Türkiye'de üye herhangi bir otel bulunmamaktadır. Yunanistan'da Peloponnes'de bir otel (Mani Sonnenlik Hotel) BioHotels programına üyedir. TripAdvisor GreenLeaders sertifika programına ise Yunanistan'da 58 otel üyedir. Yunanistan'daki otellerin dağılımına bakıldığında genel olarak her şehirde üye otel bulunduğu görülmektedir. En fazla üye otel Atina şehrindedir. Atina da yedi otel TripAdvisor GreenLeaders sertifika programına üyedir. LEED sertifika programına Yunanistan'da Kandiye, Agia Eleousa, Amoundara Herakliou, Kiotari, Spetses ve Alexandroupolis'de birer otel olmak üzere toplam altı otel üyedir. Türkiye'de en çok sürdürülebilirlik faaliyetlerine ihtiyaç duyulan İstanbul'da 12 otel ve turizmde her yıl turistlerin gözde şehri olan İzmir'de altı otel olmak üzere toplam 28 otel programa üyedir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında Türkiye'nin 20.059 otele sahip olmasına rağmen araştırmaya konu olan yeşil sertifika programlarına 1.832 oteli üyedir. Bu veriler uluslararası düzeyde tanınan sertifika programlarından Türkiye'deki otellerin yeterli oranda üyelik almadığını göstermektedir. Bu çalışma kapsamında, Akdeniz çanağında Türkiye'nin turizmde doğrudan rakibi olan Yunanistan bağlamında Türkiye'nin yeşil sertifika programlarına üyelik açısından iyi bir konumda olmadığı söylenebilir. Turizmde benzer ürünleri pazarlayan rakip ülke Yunanistan'ın 2023 yılı verilerine göre 10,087 oteli vardır ve neredeyse Türkiye'nin sahip olduğu otellerin yarısı oranında konaklama sektörü yapısına sahiptir. Yunanistan, yeşil sertifika programlarına üye sadece 824 oteli ile kendi içinde sürdürülebilirlik alanında yetersiz kaldığı gözlemlense bile Türkiye ile karşılaştırıldığında Greenkey, Travelife, Eartcheck, Bio Hotels ve TripAdvisor GreenLeaders sertifikalarında daha fazla üye oteli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye her ne kadar GSTC üyeliği çerçevesinde güçlü bir politika uyguluyor olsa da uluslararası tanınırlığa sahip diğer sertifika programları dikkate alındığında var olan sektör büyüklüğüne rağmen Yunanistan'ın gerisinde kalmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde Türkiye'nin rakip ülkelerin sertifika türlerini ve sektördeki üyelik düzeylerini de dikkate almak suretiyle bazı politikalara yönelmesi gerektiği ifade edilebilir.

Yeşil sertifika programları çevresel, sosyo-kültürel, örgütsel ve ekonomik fayda sağlamaktadır. Özellikle çevre dostu her faaliyetin doğa ve insanlar üzerinde olumlu bir etkisi olduğu dikkate alındığında, yeşil sertifika programlarının çevresel faydaları göz ardı edilemez (Nycz-Wróbel, 2012). Yeşil sertifika programına üye oteller, enerji ve su tasarrufu, geri dönüşüm, atık azaltımı, yenilenebilir kaynakların kullanımı gibi birçok uygulama ile doğal kaynakların tüketiminin azaltılmasını sağlamaktadır (Atalar, 2009). Çevreye sağladığı faydalar göz önüne alındığında yeşil sertifika programları Türk turizminin geleceği için hayati öneme sahiptir. Türkiye 2022 yılında 51 milyon turiste ev sahipliği yaparak dünyada en çok turist ağırlayan beşinci ülke olmuştur. 2023 yılında ise 52 milyon turiste ev sahipliği yapmıştır (TÜRSAB, 2023). Türkiye'de ziyaretçi sayısı ve turizm gelirleri her yıl artarak devam etmekte, bu yönüyle turizm Türkiye'de büyük önem arz etmektedir. Ancak, milyonlarca turist ağırlamanın doğaya olası zararları bulunmaktadır. Konaklama işletmeleri istemeden de olsa çevreye zarar verebilmektedir. Misafir memnuniyetini sağlamaya çalışırken oteller doğaya ve ekolojik dengenin bozulmasına engel olabilmek adına önlemler almalı ve yenilikler yapmalıdır. Söz konusu önlemler ve yeniliklerden en önemlisi yeşil sürdürülebilirlik faaliyetleridir. Turizmde yapılacak olan sürdürülebilir faaliyetler doğal çevreyi korumak ve karbon ayak izinin azaltılması için önemli bir adımdır. Konaklama işletmelerinin güncel ve yeni sürdürülebilirlik faaliyetlerini yakından takip etmesi, özellikle uluslararası yeşil sertifika programlarına üye olmaları hem işletme imajı hem de tercih edilebilirliğini arttırması açısından önem arz etmektedir. Uluslararası yeşil sertifika programları, konaklama işletmelerine belirli bir düzen içerisinde yeşil faaliyetleri uygulamada yol göstermekte ve sürdürülebilirliğin devamı için gerekli faaliyetleri önermektedir. Konaklama işletmelerinin bu sertifika programlarına üye olmaları, hem çevrenin korunması hem de misafir memnuniyeti için avantajlar sağlamaktadır. Türk turizminde sürdürülebilirliği sağlayabilmek adına ve diğer rakip ülkelere göre avantajlı hale gelebilmek için ulusal ve uluslararası düzeydeki sertifika programları ile ilgili oteller bilgilendirilmeli ve gerekli destekler otellere sağlanmalıdır.

Doğal kaynakları koruyarak, çevreye verilen zararı en aza indirerek hizmet sunulması rekabet açısından önemli olduğu kadar Türk turizminin devamlılığı içinde önemli bir yere sahiptir.

Dünya Turizm Örgütü, dünya çapında turizm politikalarının geliştirilmesi, sorumlu turizmin savunulması ve turizmin ekonomik büyümeye, kapsayıcı kalkınmaya ve çevresel sürdürülebilirliğe yönelik itici bir güç olarak teşvik edilmesi konusunda turizm sektörüne yön vermekte ve birçok proje ile sürdürülebilir kalınmaya destek olmaya çalışmaktadır. Özellikle konaklama işletmelerine yönelik enerji verimliliğini ve yenilenebilir enerji kullanımını artırmak için ve gereksiz tek kullanımlık plastiklerin ortadan kaldırılması, yeniden kullanım modellerine geçiş ve yeniden kullanılabilirlik için programlar önermektedir. Türkiye'de konaklama sektörünün bu programlar hakkında bilgilendirilmesi, sürdürülebilirlik adına yapılan çalışmalara, geri dönüşüm ve atık azaltımına, plastik kullanımı yerine cam kullanımına dikkat çekilmesi sürdürülebilirliğe katkı sağlayabilecektir. Dünya Turizm Örgütü'nün söz konusu projeler ve sürdürülebilirlik adına attığı diğer adımlar hakkında oteller bilgilendirilmelidir. 2022 yılı verilerine göre Türkiye'de en çok turist gelen şehirler; İstanbul, Antayla, İzmir, Muğla ve Aydın olmuştur (Turizm Güncel, 2023). Araştırmaya konu olan sekiz yeşil sertifika programının üyelikleri incelendiğinde bu şehirlerde otellerin sertifikalara üyelik sayılarının az olduğu görülmektedir. Özellikle en çok turist ağırlayan şehirlerde yeşil sertifikaların az olmasının turizm sürdürülebilirliği açısından risk teşkil ettiği söylenebilir. Türkiye'nin uluslararası turizmde öncü ülkelerden biri olabilmesi için bütün otellerde yeşil sertifikaların temel sürdürülebilirlik kriteleri dikkate alınmalı, uluslararsı turizmdeki güncel gelişme ve değişimlere çok daha hızlı adapte olunması önem arz etmektedir.

Turizm sektörü yatırımcıları ve yöneticilerinin günümüzde yaşanan küresel ve çevresel pek çok olumsuzluğun farkında olarak yeşil değişim, dönüşüm ve sürdürülebilirlik faaliyetlerine yönelmesi, sertifikalanmaya dair çaba içinde olması Türk turizminin geleceği için son derece önemli olarak değerlendirilmektedir. Sürdürülebilirliği sağlamak için yapılan; enerji tasarrufu, su tasarrufu, geri dönüşüm ve atık azaltımı gibi faaliyetler uluslararası yeşil sertifika programlarının temel kriterleri içerisinde yer almaktadır. Konaklama işletmeleri sadece bir sertifika programına üye olarak birden fazla alanda sürdürülebilir olma ve denetimler sayesinde bunu ilerletme şansı elde etmektedir. Bu açıdan Türkiye'de faaliyet gösteren konaklama işletmelerinin uluslararası tanınırlığa ve geçerliliğe sahip bir sertifika programının üyesi olması son derece önemli görülmektedir.

Destek Bilgisi: Çalışmanın hazırlanma sürecinde herhangi bir kişi, kurum veya kuruluştan ayni veya nakdi bir yardım/destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarların ilgili çalışmalardan herhangi bir çıkar çatışması veya kazancı yoktur.

Yazar Katkı Oranı: Yazar listesinde yer alan yazarların veya araştırmacıların çalışmaya katkı düzeyleri eşit orandadır.

Etik Onayı: Çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) veya araştırmacı(lar) beyan etmelidirler. Aksi bir durumun tespiti halinde International Journal Of Tourism And Destination Studies hiçbir sorumluluğu üstlenmemektedir ve sürece ilişkin hukuki sorumluluklar ve yaptırımlar çalışmanın yazarlarına aittir. Yazarlar tarafından çalışmanın tüm hazırlık süreçlerinde etik kurallara uyulmuştur.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırmada kullanılmış olan verilerin toplanabilmesi için etik kurul iznine gerek duyulmamıştır.

5. KAYNAKÇA

Anwar, J. M. (2012). Poverty Alleviation Through Sustainable Tourism: A Critical Analysis of 'Pro-PoorTourism' and Implications for Sustainability in Bangladesh, Master Thesis, Ritsumeikan Asia Pacific University, Japan.

Arıca, R. & Kafa, N. (2020). Seyahat Acentalarında Sürdürülebilirlik: Karadeniz Bölgesinde Faaliyet Gösteren Seyahat Acentaları Üzerine Bir İnceleme. Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 4(3), 1847-1866.

Atalar, E. (2009). Eko-etiketlemenin Sürdürülebilir Turizmdeki Yeri. Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Ankara.

Audubon International. (2023). https://audubоninternational.org/green-hospitality-program/, E.T.:04.09.2023.

Aylan, F. K. & Sezgin, M. (2016). Turistlerin Yeşil Otellere Yönelik Düşünceleri Ve Kalma Niyetleri: Antalya'da Bir Araştırma. Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, (1), 285-300.

Bailey, S. O. (2009). In Search of Sustainable Tourism: Green Policies and Innovations in the Fifty United States. Doctorate Thesis. University of La Verne, California.

Biohotels. (2023). https://www.biohotels.info/en/, E.T.: 12.11.2023.

Cembruch-Nowakowski, M. (2019). Green Hotels-Exception or Norm? Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society, 33(3), 159-175.

Cembruch-Nowakowski, M. (2020). Labels and Certificates for Green Hotels. Annual Set the Environment Protection (Rocznik Ochrona Srodowiska), 22, 308-323.

Ceylan, Y. (2019). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turizmde Eko Etiketler. Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi, 1(1), 65-80.

Chen, L. F. (2019). Hotel Chain Affiliation as an Environmental Performance Strategy for Luxury Hotels. International Journal of Hospitality Management, 77, 1-6.

Çilingir, F. & Erkılıç, E. (2021). Yeşil Yıldızlı Otel İşletmelerinin Yeşil Yönetim ve Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme: Muğla Örneği. Journal of Tourism Intelligence and Smartness, 4(2), 218-238.

Deale, C. S. & Schoffstall, D. (2015). Hospitality and Tourism Education and Industry Certifications. Journal of Hospitality & Tourism Educations, 27(3), 112-119.

Dimara, E., Manganari, E. & Skuras, D. (2017). Don't Change My Towels Please: Factors Influencing Participation in Towel Reuse Programs. Tourism Management, 59, 425-437.

dos Santos, R. A., Méxas, M. P., Meirino, M. J., Sampaio, M. C. & Costa, H. G. (2020). Criteria for Assessing a Sustainable Hotel Business. Journal of Cleaner Production, 262, 121347.

EarthCheck. (2023). https://earthcheck.org/what-we-do/certification/earthcheck-certified/, E.T.: 01.10.2023.

Ertaş, M., Can, B. K., Yeşilyurt, H. & Koçak, N. (2018). Konaklama İşletmelerinin Yeşil Yıldız Uygulamaları Kapsamında Çevreye Duyarlılığının Değerlendirilmesi. Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 15(1), 102-119.

Font, X. & Harris, C. (2004). Rethinking Standards from Green to Sustainable. Annals of Tourism Research, 31(4), 986-1007.

Fraj, E., Matute, J. & Melero, I. (2015). Environmental Strategies and Organizational Competitiveness in the Hotel Industry: The Role of Learning and Innovation as Determinants of Environmental Success. Tourism management, 46, 30-42.

Geerts, W. (2014). Environmental Certification Schemes: Hotel Managers' Views and Perceptions. International Journal of Hospitality Management, 39, 87-96.

Getz, D. & Timur, S. (2005). Stakeholder Involvement in Sustainable Tourism: Balancing the Voices. (Edt.: Theobald, W. F.) In: Global Tourism. Oxford: Elsevier.

Giritlioğlu, İ. & Güzel, M. O. (2015). Otel İşletmelerinde Yeşil Yıldız Uygulamaları: Gaziantep ve Hatay Bölgesinde Bir Araştırma. Journal of International Social Research, 8(40).

Green Globe. (2023). https://www.greenglobe.com/, E.T.: 02.10.2023.

Greenkey. (2023). https://www.greenkey.global/our-programme, E.T.: 01.10.2023.

Green Sign. (2023). https://www.greensign.de/en/**,** E.T.: 04.09.2023.

Green Tourism. (2023). https://www.green-tourism.com/pages/home, E.T.: 04.09.2023.

GSTC. (2023). https://www.gstcouncil.org/, E.T.: 05.10.2023.

Gökdeniz, A. (2017). Konaklama Sektöründe Yeşil Yönetim Kavramı, Eko Etiket ve Yeşil Yönetim Sertifikaları ve Otellerde Yeşil Yönetim Uygulama Örnekleri. International Journal of Social and Economic Sciences, 7(2), 70-77.

İpar, M. S. & Aksu, M. (2022). Turistlerin Yeşil Otel Tercihlerine Yönelik Algıları, Çevreci Davranış Eğilimleri Ve Davranışsal Niyetlerle İlişkisi. Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 5*(1), 440-*463.*

Luck, M. (2003). Ecotourism and Certification: Setting Standards in Practice. The International Journal of Tourism Research, 5(6), 467.

Jafari, J. (1996). Tourism and Culture: An Inquiry into Paradoxes. Proceedings of the Round Table Debate on Culture, Tourism, Development: Crucial Issues for the 21. Century, 43-47.

Jarvis, N., Weeden, C. & Simcock, N. (2010). The Benefits and Challenges of Sustainable Tourism Certification: A Case Study of the Green Tourism Business Scheme in the West of England. Journal of Hospitality and Tourism Management, 17(1), 83-93.

Jones, C. R. & Walmsley, A. (2022). A Change Would Do You Good: Advances in Research Impact in Sustainable Tourism and Some 'Home Truths' for the Sector. Journal of Sustainable Tourism, 830(9), 2073-2088.

Kahraman, N. & Türkay, O. (2014). Turizm ve Çevre. (6. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

Kozak, M., Keser, D., Büken, M. E. & Zaimoğlu, Z. (2019). İklim Değişikliği ile Mücadelede Soframızdaki Yiyeceklerin Karbon Ayak İzi. International Symposium on Advanced Engineering Technologies, pp.920-925.

Krstinić Nižić, M. & Matoš, S. (2018). Energy Efficiency as a Business Policy for Eco-Certified Hotels. Tourism and Hospitality Management, 24(2), 307-324.

Lacher, R. G. (2012). Serious Tourism and Consumer Preference for Sustainable Tourism Certifications. Doctoral Dissertation. Clemson University, South Carolina.

Lee, S. W. & Xue, K. (2020). A Model of Destination Loyalty: Integrating Destination Image and Sustainable Tourism. Asia Pacific Journal of Tourism Research, 25(4), 393-408.

LEED. (2023). https://www.usgbc.org/leed, E.T.: 12.11.2023.

Lenzen, M., Sun, Y.Y., Faturay, F., Ting, Y.P., Geschke, A. & Malik, A. (2018). The Carbon Footprint of Global Tourism. Nature Climate Change, 8(6), 522-528.

Machado, A. R. L. (2019). Internship Report: Sustainable Tourism Certification in Tour Operators. Doctoral Dissertation. Instituto Politecnico de Leiria, Portugal.

Marchi, V., Marasco, A. & Apicerni, V. (2023). Sustainability Communication of Tourism Cities: A Text Mining Approach. Cities, 143, 104590.

Mensah, I. (2006). Environmental Management Practices among Hotels in the Greater Accra Region. Hospitality Management, 25, 414-431.

Molina-Collado, A., Santos-Vijande, M. L., Gómez-Rico, M. & Madera, J. M. (2022). Sustainability in Hospitality and Tourism: A Review of Key Research Topics from 1994 to 2020. International Journal of Contemporary Hospitality Management, 34(8), 3029-3064.

Nylander, M. & Hall, D. (2005). Rural Tourism Policy: European Perspective. (Edt.: Hall, D.

Kirkpatrick, I. & Mitchell M.). In: Rural Tourism and Sustainable Business. Pp.17-40. Toronto: Channel View Publications.

Nycz-Wróbel, J. (2012). Environmental Awareness and the Resulting Risks to the Environment Ekonomia i Nauki Humanistyczne z, 19(3), 63-76.

Roberg, K. (2017). Small Business Participation in Sustainable Tourism Certification: Internal and External Influences. Master Thesis. Arizona State University, USA.

Sarı, H. İ. (2017). Yunanistan Ekonomisinde Turizmin Yeri ve Önemi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sanagustín Fons, M. & Fierro, J. A. M. (2011). Rural Tourism: A Sustainable Alternative. Applied Energy, 88(2), 551-557.

Taş, D. & Olum, E. (2020). Yiyecek-İçecek Sektöründe Sürdürülebilirlik ve Yenilikçi Yaklaşımlar. Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 4(3), 3082-3098.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2023). https://yigm.ktb.gov.tr/genel/turizmtesisleri.aspx, E.T.: 07.10.2023.

TGA. (2023). https://tga.gov.tr/search-hotel/, E.T.: 06.10.2023.

Tokmak, C. (2023). Turizm Politikalarının Sürdürülebilir Turizm İlkeleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 22, 738-752.

Travelife. (2023). https://travelifestaybetter.com/, E.T.: 03.09.2023.

TripAdvisor GreenLeaders. (2023). https://www.tripadvisor.com/GreenLeaders, E.T.:12.11.2023.

Tsaur, R. C. & Chen, C. H. (2018). Strategies for Cross-Border Travel Supply Chains: Gaming Chinese Group Tours toTaiwan. Tourism Management, 64,154-169.

Turhan, S. (2010). Turizm İşletmelerinde Yeşil Pazarlama Marmaris Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Turizm Gündem. (2023). https://www.turizmguncel.com/haber/iste-yunanistanin-8-aylik-turizm-geliri, E.T.: 03.09.2023.

Türk, M. & Harbalıoğlu, M. (2015). Konaklama İşletmelerinde Çevreye Duyarlılık. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(14), 419-428.

TÜRSAB. (2023). https://www.tursab.org.tr/, E.T.: 28.11.2023.

UNEP. (2023). https://leap.unep.org/en/knowledge/glossary/sustainabletourism, E.T.: 06.11.2023.

UNWTO. (2023). https://www.unwto.org/sustainabledevelopment, E.T.: 06.11.2023.

Wang, R. (2012). The Investigation of Green Best Practices for Hotels in Taiwan. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 57, 140-145.

Yılmaz Özdemir G., Özok O. & Erdem B. (2016). Konaklama İşletmelerinde Çevre Dostu Uygulamalar: Bodrum Örneği. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(1), 180-197.

Yuedi, H., Sanagustín-Fons, V., Coronil, A. G. & Moseñe-Fierro, J. A. (2023). Analysis of Tourism Sustainability Synthetic Indicators. A Case Study of Aragon. Heliyon, 9(4), e15206.

Yunan Oteller Odası. (2023). https://www.grhotels.gr/, E.T.: 06.10.2023.

Zolfani, S. H., Sedaghat, M., Maknoon, R. & Zavadskas, E. K. (2015). Sustainable Tourism: A Comprehensive Literature Review on Frameworks and Applications. Economic Research-Ekonomska istraživanja, 28(1), 1-30.

6. EXTENDED ABSTRACT

Accommodation businesses can cause environmental degradation and greenhouse gas emissions with their activities (Lenzen et al., 2018). Accommodation businesses are directly responsible for 21% of the total carbon footprint produced in tourism in terms of water and energy consumption, waste production and carbon dioxide (dos Santos et al., 2020). The World Tourism Organization has made several calls for the tourism industry to obtain sustainability certifications, emhasizing that sustainable certifications can have a positive impact on the industry (Lacher, 2012). Many national and international green certification programs have emerged with different criteria to rate the sustainable activities of tourism businesses to certify that they have sustainable activities and to follow their next environmental steps. Certificate programs applied on a voluntary basis can be considered as an ideal tool to deal the environmentally damaging activities of tourism and an important force for sustainable development (Luck, 2003). Certificate programs help businesses become more environmentally friendly, reduce water usage, lower energy usage and improve waste management. The main purpose of this study is to determine most preferred green certificate programs that internationally accepted and examine the basic features of these programs. Another aim of the study is to determine the number of certificated hotels in Türkiye and Greece and distribution of hotels according to the operating cities. Within the scope of the research, literature and news/articles at online international newspapers and travel magazines were used to determine green certificate programs. Within the framework of the study, the 15 most common and reputable international green certificate programs were determined. It was examined whether there was data regarding Türkiye and Greece on the official websites of these certificate programs. As a result of scanning the web pages, it was understood that only eight programs have hotel/member data for Türkiye and Greece or at least one of the two countries. In this context, certificate programs that provide data on Türkiye and Greece are; Green Key, Travelife, EarthCheck, Green Globe, GSTC, Bio Hotels, LEED and TripAdvisor Green Leaders certificates. In this study, information regarding the certificate memberships of Türkiye and Greece was prepared using the statistics from the official websites of the certification programs. The Green Key certification program has 500-member hotels in Greece, mainly in Ioannis Kapodi, Macedonia, Nikos, Rhodos, Diagoras and Athens. It is understood that the sertificated hotels mostly consist of resort hotels which located on the coastlines. There are 62 Green Key member hotels in Antalya where one of the important tourist destinations in Türkiye. Türkiye have a total of 126-member hotels that mainly place in Izmir, Muğla, Istanbul and Ankara. While there are 85-member hotels in Türkiye for the Travelife certification program, there are 177-member hotels in Greece. There are hotels that mostly on the coastlines, members of the Travelife certification program in the cities of Aydın, Izmir and Muğla. In Greece; Aigoi, Heraklion, Thessaloniki and the island of Crete are the concentrated hotel regions where hotels are members of the related program. While there is only one-member hotel in the EarthCheck certification program in Türkiye that Kempinski Hotel Barboros-Bodrum. There are seven members in Greece, four in the Cyclades and one in Athens-Rhodes-Mykanos. Green Globe green certificate program has eight-member hotels in Türkiye. There are not any member hotels in Green Globe program in Greece. 1.584 hotels which located on the coastline, are members of the GSTC certification program in Türkiye, and the city with the most member hotels is Antalya. While there is not any Bio Hotels certification program member hotel in Türkiye. On the other hand, Greece have a member hotel (Mani Sonnenlik Hotel). There are 58-member hotels in Greece in the TripAdvisor Greenleaders certification program. There are not any TripAdvisor Greenleaders certification program member hotels in Türkiye. 28 hotels in Türkiye and 7 hotels in Greece are members of the LEED certification program.

When the industry statistics of Türkiye and Greece are examined, Türkiye has a total of 20.059 hotels and a bed capacity of 1.774.309 according to the number of hotels and bed capacity. Greece has 10.087 hotels and a bed capacity of 885.624. Türkiye has

accommodation facilities twice that of Greece. When a general evaluation is made within the framework of Türkiye's certificates examined, a total of 1.832 hotels out of 20.059 are members of the international green certificate programs. Greece has 824 hotels out of a total of 10,087 are members of the green certificate programs. According to these data, even though it is observed that Greece is inadequate in the field of sustainability in itself, it is clear that it has more member hotels of Greenkey, Travelife, Eartcheck, Bio Hotels and TripAdvisor GreenLeaders certificates compared to the Türkiye. On the hand, Türkiye has more member hotels of the Green Globe, LEED and GSTC certification programs than Greece.